

De laatste IJslandvaarders van Koksijde

Heeft Nieuwpoort nog het meest IJslandvaarders in leven, nergens leeft de herinnering aan de 'IJslanders' zo sterk voort als te Koksijde. Jaarlijks, op de zondag van de Zeewijding (in juli), wordt de geschiedenis van de IJslandvaart in een stoet te Koksijde uitgebeeld.

In de stoet van de Zeewijding

De groepen van deze stoet zijn de volgende. (vooraan geven we telkens een woord historische uitleg; de samenstelling van de groep volgt dan in cursief).

1. Eerste afvaart uit Duinkerke in 1614; de zeven boten behoorden toe aan reder Jan De Clercq. - *Reder en vissers voeren een kar met materiaal en proviand naar de kaai.*

2. In 1729 riep de Nieuwpoortse burgemeester Stauffen een 'Compagnie van Vischvaart' in het leven (die niet langer dan drie jaar heeft standgehouden). - *De belleman en twee stadsmagistraten geven om beurt lezing van de stichtingsoorkonde.*

3. Te Grevelingen op 10 januari 1788: eerste afvaart naar IJsland van *La Marianne* met een bemanning bestaande uit 10 Nederlanders. Dirk Speelveld voerde het bevel over *La Bienfaisante*. - *Een kapitein en gevolg trekt naar de Galette.*

4. Bloeitijdperk van de IJslandvaart omstreeks 1860, met Duinkerke aan het hoofd. Op 210 boten in Frankrijk telden Duinkerke en Grevelingen er samen 148, d.i. 70%. In totaal werden 2219 vissers aangemonsterd, waaronder 250 Belgen. - *Wagen: drie vissers vertegenwoordigen Grevelingen, Duinkerke en Nieuwpoort; omgeven door ambachtslieden uit scheepsbouw en visserij.*

5. Twee reuzen: *De Eeuwige Kruier* en *Babbe Roere* (zie verder) brengen het volksgeloof in beeld. Andere geesten uit de Westhoek waaraan de IJslandvaarders geloof hechtten waren: de Latteklemmer, de Waternekker, de Duitse Schaper, Pier de Bloedzuiper, de Serrewulf en de Blinde Kleppe.

6. De grote 'fooie' te Duinkerke. Tot dit feest werden de vissers en hun familie uitgenodigd na de aanmonstering. Na de lezing van de wetteksten ontvingen zij een voorschot en gingen aan tafel. - *Wagen met vissers en vrouwen rond de feestdis.*

7. De laatste voorbereidselen. De pluizak wordt gevuld met de lange gebreide kousen, laarzen, kolwant, huideken, baai, zuidwester... De zeekledij werd geolied. De vrouwen zorgden voor proviand en linnengoed. - *Wagen vissersbuisje.*

8. Een laatste bedevaart werd ondernomen naar het kapelletje van St.-Idesbald. - *Wagen met Baldens kapelletje*.
9. Men ging ook een goede ‘kampanje’ afsmecken naar O.-L.-Vrouw Ster der Zee te Lombardsijde. - *Nieuwpoortse groep ‘IJslandvaarders op bedevaart’*.
10. De mannen vanaf Westende tot Grevelingen hebben zee gekozen, 18 à 23 man op een *galette*. De ‘traverse’ - in februari meestal - duurde 8 tot 15 dagen. Het voorseizoen duurde tot in mei; het vroom toen nog hard. - *Wagen: galettevissers hanteren de kollijn*.
11. Mei leverde minder goede vangsten op en men gebruikte die tijd om de baaien Patrickfjord of Frakrusfjord op te zoeken en er vers water in te slaan. De vissers zochten meeuwe-eieren of reden op de sterke poneys, en dreven ruilhandel met de bewoners van het eiland. Men ruilde er alles tegen sokken, sjaals, wanten en ander wollegoed. - *Groep vissers met eilandbewoners*.
12. Einde van de IJslandvaart. De laatste kotter te Nieuwpoort, *Doggerbank 5*, stopte zijn bedrijvigheid in 1884. De laatste *galette*, *Le Cassellois*, werd na 1931 te Duinkerke van de hand gedaan. Het laatste zeilschip noemde de *Saint Jehan* en vaarde voor het laatst naar IJsland in 1937, eindpunt van de IJslandvaart.
13. Hulde aan de nog levende IJslandvaarders. - *Wagen* met enkele oude vissers uit de Westhoek en Frans-Vlaanderen. In 1962 waren vier IJslandvaarders aanwezig: Colpaert uit Bray-Dunes (Fr.), Ko Legein uit Oostduinkerke, Mon Verhaeghe en Achiel Vanneuville uit Koksijde.
14. Na hun terugkomst in september werden de IJslandvaarders haring- en kustvissers gedurende de wintermaanden alhier. - *Haringbootje, kruiers, vissersjongens met een groot net*.

Eeuwige Kruier en Babbe Roere

Op de vooravond van de kermis op Koksijde-dorp in 1948 (19 juni) verschenen voor het eerst de reuzen IJslandvaarder *Ko* en zijn vrouw *Wanne*; nadien kwam zoon *Rochus* erbij.

In het kader van de IJslandvaart-stoet hebben op 16 juni 1962 twee nieuwe reuzen hun intrede gedaan te Koksijde: de *Eeuwige Kruier* en *Babbe Roere*. Hun prachtige koppen werden geboetseerd door Bert Bijnens uit De Panne.

De *Eeuwige Kruier* is, in de overlevering, de grote kwelgeest van de Westhoek, zwervend langs de kust bij nacht: zag men zijn licht dan was er storm ophanden en geen visser waagde zich in zee.

Babbe Roere is een ‘heks’ uit Ghyvelde (Fr.) die omstreeks 1900 gestorven is. Bij de afvaart van de galetten uit Duinkerke zag men ze, in de gedaante van een raaf, ergens neerstrijken op

een grote mast en dat schip was er dan zeker aan. Een kapitein heeft ze op zekere dag met zijn tweeloop uit de mast neergeschoten.

Babbe Roere had twee zonen en woonde op de Polenhoek te Ghyvelde; ze was zeer bekend bij de vissers van De Panne, Koksijde en Frans-Vlaanderen. Tot voor twintig jaar was het volksgeloof over Babbe Roere nog levendig bij de oude IJslandvaarders (voorlaatste generatie, die hun eerste reis meemaakten omstreeks 1888).

De reuzin draagt een zwarte rok, een satijnen voorschoot en een witte sjaal met franjes. Haar *kaketuutje* (hoofddeksel) werd gemaakt door mevr. Mathilde Verschraeve uit Zuidcote (Fr.), laatste pijpmutsenmaakster in Frans-Vlaanderen. Dat 'tuutje' was eertijds het traditioneel hoofddeksel van de vissersbazinnen in NoordFrankrijk. Het bestaat uit een kruin, die het achterhoofd bedekt, vooraan begrensd door een hoepel waarop de 'puupjes' worden vastgehecht. De bandjes onderaan de hoepel zijn 6 cm breed en worden onder de kin vastgeknoopt. Nog een strikje ligt in de hals, onder de kruin.

De drie 'laatsten' van Koksijde

Koksijde telt thans (25 aug. 1962) nog drie IJslandvaarders in leven, alle drie geboren te Koksijde. Het zijn:

EDMOND VERHAEGHE, geb. 1877. Deed acht reizen. Eerste reis met de *Fiancé* in 1899; vervolgens vijf reizen met de *Pêcheuse*, een reis met de *'Sinnelante'* (1904) en een met de *Islandaise*. Vaarde tot 1930 en werd dan garnaalvisser te paard tot 1939. Verloor drie broeders op zee: een bij de IJslandvaart en twee bij de kustvaart. Zijn zoon Frans verzonk met zijn schip gedurende de laatste wereldoorlog.

ACHIEL VANNEUVILLE, geb. 1882. Drie reizen op IJsland: met de *Léontine* in 1901 en met de *Hélène-Adrienne* in 1902 en 1903. Zijn broer Hector was mee op de eerste reis.

Toen hij in juni 1906 vaarde op de Oostendse stoomboot *De Prins Charles*, reisde prins (de latere koning) Albert van België mee. Eens in zee moest iedereen zich heel uitrusten zoals bij stormweer. Men begon te vissen en al het werk werd verricht met tekens, juist zoals bij een echte storm. De prins nam foto's daarvan. Als beloning ontving ieder visser naderhand een pond sterling.

Later werd Vanneuville eveneens garnaalvisser te paard.

AUGUST DESAEVER, geb. 1883. Deed zeven reizen, alle op de *Pêcheuse*, van 1901 tot 1907; op zijn laatste vaart waren zijn broers Engelbertus en Charles mee. Heeft ook twee reizen mee-gemaakt samen met zijn vader, die 27 maal de zware trip op IJsland deed. Desaever vaarde naderhand - tot in 1939 - met de Nieuwpoortse en Oostendse kustvloot.

JACQUES BEUN